

УДК 811.111'37

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-16>

Дарина СТАНКО

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської філології, Ужгородський національний університет, 14, вул. Університетська, м. Ужгород, Закарпатська область, Україна, 88000

ORCID: 0000-0002-7858-8663

Бібліографічний опис статті: Станко, Д. (2021). Історія розвитку фанфікшен як жанру вторинної комунікації. *Актуальні питання іноземної філології*, 14, 102–106, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-16>

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ФАНФІКШЕН ЯК ЖАНРУ ВТОРИННОЇ КОМУНІКАЦІЇ

*Стаття присвячена висвітленню історії становлення та розвитку фанфікшен як жанру вторинної комунікації. Роботу виконано в межах комунікативної лінгвістики. Фанфікшен як жанр сучасного Інтернет дискурсу є вторинним текстом, тобто написаним за мотивами, сюжетом тощо із оригінальним твором. Історія фанфікшена безпосередньо пов'язана з історією фан-спільнот або фандомів, оскільки одна з визначальних характеристик фанфікшену – це його спрямованість на фанів. Любителі наукової фантастики стали користуватися поняттям «фандом» для позначення своєї спільноти ще в 20-х роках XX століття. Вперше масовий сплеск фанфіків зафіксовано наприкінці 60-х років, коли на екрани вийшов серіал *Star Trek: The Original Series*. За час показу шанувальники серіалу підготували друкований варіант збірки, написаних ними фанфіків. Дослідники сходяться на думці, що поширення інтернету стало переломною подією в історії фандомів та фанфікшену. Глобальна мережа дозволила обійти всі обмеження і бар'єри, що існували раніше: поширення текстів стало секундною справою, з'явилися величезні можливості для комунікації читачів один з одним та з авторами, доступ до спільноти-фандомів став максимально простим. Ранні роботи про фанфіки часто розглядали це явище з гендерної точки зору, оскільки практика фанфіку переважно жіноча. Найпоширенішим джерелом для дослідження фанфіків були фандомні матеріали з популярних на той час телесеріалів. Основним фокусом вивчення фандомів були практики та цінності їх учасників, характеристики фана як особистості, а також відмінні риси культури, яку створили учасники фандомів. Історія фанфікшену та його дослідження пройшла довгий шлях від негативної інтерпретації до повноцінного вивчення в межах літературознавства, Інтернет лінгвістики та комунікативної лінгвістики. Перспективним продовженням даного дослідження є розгляд типології жанрів англомовного фанфікшену.*

Ключові слова: вторинна комунікація, жанр, фанфікшен, фандом.

Daryna STANKO

PhD in philology, associate professor of the department of foreign languages, Uzhhorod national university, 14, vul. Universitetska, Uzhhorod, Zakarpatska oblast, Ukraine, 88000

ORCID: 0000-0002-7858-8663

To cite this article: Stanko, D. (2021). Istoriiia rozvitku fanfiction iak zhanru vtorynnoyi kommunikatsii [The history of fanfiction development as a genre of secondary communication]. *Current Issues of Foreign Philology*, 14, 102–106, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14-16>

THE HISTORY OF FANFICTION DEVELOPMENT AS A GENRE OF SECONDARY COMMUNICATION

*The article is devoted to the history of the formation and development of fan fiction as a genre of secondary communication. The research was performed within the framework of communicative linguistics. Fan fiction as a genre of modern Internet discourse is a secondary text, i.e. written on the motives, plot, etc. of the original work. The history of fan fiction is directly related to the history of fan communities or fandoms, as one of the defining characteristics of fan fiction is its focus on fans. Fans of science fiction began to use the term «fandom» to denote their community in the 20s of XX century. The first mass surge of fan fiction was recorded in the late 60's, when the series *Star Trek: The Original Series* was released. During the show, fans of the series prepared a printed version of the collection of fan fiction written by them. Researchers agree that the spread of the Internet was a turning point in the history of fandom and fan fiction. The global network has overcome all the limitations and barriers that existed before: the distribution of texts has become a matter of seconds, there are huge opportunities for readers to communicate with each other and with authors, access to the fandom community has become as easy as possible. Early works on fan fiction often viewed this*

phenomenon from a gender perspective, as fan fiction practice is predominantly female. The most common source for the study of fan fiction was fandom materials from popular TV series at the time. The main focus of the study of fandoms was the practices and values of their members, the characteristics of the fan as a person, as well as the distinctive features of the culture created by the members of the fandoms. The history of fan fiction and its research has come a long way from negative interpretation to the study within literary works, Internet linguistics and communicative linguistics. A promising continuation of this study is to consider the typology of genres of English fan fiction.

Key words: secondary communication, genre, fan fiction, fandom.

Актуальність проблеми. Сьогодні фанфікшен представлений величезним масивом творів, що відрізняються своїм вторинним характером через те, що їх автори створюють свої тексти після прочитання чи перегляду оригінальних творів. Оскільки текст фанфіку створюється «під враженням», взаємозв'язок між вихідним твором та фанфікшен представляє собою відносини прототексту та вторинного тексту (Ророва, 2009). Актуальність дослідження фанфіку зумовлена, перш за все, тим, що ці твори є яскравим прикладом сучасної мови та відображають актуальні мовні тенденції, виражають музичні, літературні та кіноуподобання передусім молоді. Отже, фанфікшен є маловивченим явищем, яке існувало в різних формах, але найбільшого поштовху в розвитку отримало лише в останні десятиліття, що також підкреслює релевантність подібних лінгвістичних розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Детальне вивчення фанфіку дослідниками різних сфер почалося в 1980-х роках, а в 1990-х роках набуло більшого поширення. У 1992 році Х. Дженкінс опублікував свою монографію «Текстові браконьєри: телевізійні шанувальники та культура співучасті», а К. Бекон-Сміт написала працю «Підприємливі жінки: телевізійний фандом і створення популярного міфу». Ці публікації часто називають дослідженнями «першої хвилі» (Ророва, 2009), що на тривалий час визначило переважаючі підходи до вивчення фанфіку. Особливо яскраво це проявляється у першого з наведених авторів.

Так, Генрі Дженкінс визначив фанфік як культуру «текстових браконьєрів», які несуть значення та образи канонічних творів для створення величезної кількості інших текстів різного типу та статусу (Jenkins, 1992).

Ранні роботи про фанфіки часто розглядали це явище з гендерної точки зору, оскільки практика фанфіку була переважно жіночою. Найпоширенішим джерелом для дослідження фанфіків були фандомні матеріали з популярних на

той час телесеріалів. Основним фокусом дослідження фандомів були практики та цінності їх учасників, характеристики фана як особистості, а також відмінні риси культури, яку створили учасники фандомів (Prasolova, 2009).

Дослідницькі роботи, що з'явилися з початку 2000-х і до теперішнього часу, прийнято називати «другою хвилею», яка розширює набір досліджуваних аспектів фанфікшена, виходить за рамки соціології. Однією з головних проблем, що цікавили дослідників, було питання про те, в якому аспекті трактувати таке явище, як фанфікшен, які його роль і місце у світі. Деякі вчені відносили його до фольклору, інші трактували як соціокультурне явище, решта ж – як літературний феномен (Ророва, 2009).

Представники останнього напрямку відзначають швидке проникнення фанфіку в молодіжну культуру, що значно підвищує актуальність наукового осмислення цього явища, оскільки воно має потужний вплив на суспільство. Однак і сьогодні дослідження фанфіку досить фрагментарні. Бачення фанфіку науковою спільнотою здебільшого зводиться до уявлення про фанфік як про другорядний твір, який взагалі не має літературної цінності, а тому не може бути цікавим об'єктом дослідження. Деякі вчені також спостерігають неспроможність подолати дискримінаційний поділ літератури на «примітну» (елітарну, якісну) та «не варту уваги» (масову, до якої, крім фанфіку, часто входять цілком оригінальні масові жанри, такі як фантастика, детектив оповідання, любовні романи тощо), хоча такий поділ на сьогоднішній день не актуальний і надзвичайно шкідливий для літературознавства загалом (Devjatko, 2018).

Проте, таке нехтування фанфіками не є переважаючим підходом у сучасній філології. Все більше дослідників схильні досліджувати це явище під загальним терміном «веб-література». Його загальні особливості включають: свободу автора (автори мають можливість вільно завантажувати свої твори і не

залежать від видавців. Крім того, вони можуть зберігати повну анонімність і писати на будь-які теми, не оглядаючись на цензуру); свободу читача (читачі оцінюють сам текст, найчастіше у них немає інформації про особу автора); інтерактивність (читачі можуть написати свою думку одразу після особистого прочитання автору, поставити запитання чи внести пропозиції. Важливою особливістю є вміння автора вступити в діалог з читачем); відсутність комерційної вигоди (тексти, розміщені в мережі, найчастіше не спрямовані на отримання прибутку, а у випадку з фанфіками отримання прибутку є незаконним); гіпертекстуальність, яка знаходить своє відображення у можливості комбінувати тексти за допомогою гіперпосилань; мультимедійний символ, тобто можливість вставки додаткових атрибутів, зображень, відео, аудіо; інклюзивність, оскільки Інтернет стирає кордони, будь-яка людина може отримати доступ до текстів, усі взаємодії відбуваються миттєво (Andreev, 1997).

Ми пропонуємо розглянути явище фанфіку з позицій теорії комунікації та висвітлити основні етапи становлення цього жанру Інтернет дискурсу. Таким чином, **мета статті** полягає у висвітленні історії становлення та розвитку фанфікшен як жанру вторинної комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Текстові деривати – особливе явище в лінгвістиці. Це похідні мовні твори, одні з яких прагнуть зберегти якомога тісніший зв'язок зі своєю основою, оригінальним текстом (сюди належать близький до тексту переказ, списування, переклад з однієї мови на іншу, наслідування, конспектування), а інші – націлені на її творчий розвиток (інтерпретація, адаптація, пародія, надтекст) або аж ніяк не творче спотворення (Ionova, 2013). Фанфіки за своєю суттю є текстовими дериватами другого типу.

Вивчення вторинних мовних жанрів та побудова їх класифікації зручно здійснювати на матеріалі інтернет-комунікації: по-перше, гіпертекст як основа фіксації комунікативних подій Інтернету передбачає множинність зв'язків між різними ділянками глобальної мережі, що створює сприятливі умови для розвитку різноманіття жанрів та форм мовної поведінки; по-друге, принципова інтерактивність Інтернету зумовлює формування у ньому складних за структурою діалогічних та полі-

логічних текстів; по-третє, стрімкість розвитку мережі Інтернет дає можливість для хоча б початкового діахронічного осмислення представлених у ній жанрів. Перейдемо до висвітлення історії розвитку досліджуваного жанру.

Історія фанфікшена безпосередньо пов'язана з історією фан-спільнот або фандомів, оскільки одна з визначальних характеристик фанфікшену – це його спрямованість на фанів. Любителі наукової фантастики стали користуватися поняттям «фандом» для позначення своєї спільноти ще в 20-х роках ХХ століття, на сторінках журналу *Amazing Stories* (Сорра, 2006), де окремий розділ листування дозволяв активне спілкування між читачами та видавцями, та де були вказані адреси, тому фанати могли переписуватися один з одним або дискутувати на сторінках журналу. Незабаром після цього почали виходити журнали, які видавалися власне самими фанатами.

Отже, одним із найважливіших факторів в історії фанфікшену стало поширення наприкінці ХІХ – початку ХХ століть дешевих друкованих видань – газет та журналів, які повідомляли про події, важливі для вболівальників спорту та любителів кіно, публікували вестерни, комікси та те, що стало відомо як «дивна фантастика» і пізніше розвинулося в жанр наукової фантастики (Rosenblatt, 2017). Звичайно, спочатку літературні фандоми склалися навколо традиційних книг; комікси та наукова фантастика прийшли небагато пізніше. Наприклад, фандом, організований навколо історій про Шерлока Холмса, ймовірно, є одним із найвідоміших сьогодні раних фанспільнот, які створювали фанфікшен.

Вперше масовий сплеск фанфіків зафіксовано наприкінці 60-х років, коли на екрани вийшов серіал *Star Trek: The Original Series*. За час показу шанувальники серіалу підготували друкований варіант збірки, написаних ними фанфіків.

Дослідники сходяться на думці, що поширення інтернету стало переломною подією в історії фандомів та фанфікшену. Глобальна мережа дозволила обійти всі обмеження і бар'єри, що існували раніше: поширення текстів стало секундною справою, з'явилися величезні можливості для комунікації читачів один з одним та з авторами, доступ до спільноти-фандомів став максимально простим, а деякі

з них розрослися до неможливих раніше розмірів. До таких фандомів-гігантів, учасники яких створюють величезну кількість текстів та інших продуктів творчості, можна віднести, наприклад, фандоми Гаррі Поттера, Марвел та інші (Eliseeva, 2019).

У 2013 році одна з найпотужніших онлайн-платформ *Amazon* надала можливість офіційно публікувати фанфіки з відповідними ліцензійними угодами (Devjatko, 2018). Цей факт включає фанфіки в сферу Інтернет-лінгвістики, яку Девід Кристал визначає як синхронний аналіз мови в усіх сферах інтернет-діяльності, включаючи електронну пошту, різні види чату та ігор, обмін миттєвими повідомленнями та веб-сторінки, і включаючи пов'язані сфери комп'ютерно-медичних комунікацій (СМС), такі як SMS-повідомлення (Crystal 2005). Британський лінгвіст виділяє чотири основні аспекти Інтернет-лінгвістики: соціолінгвістичний, навчальний, стилістичний та практичний, які тісно пов'язані між собою. Перший з них, соціолінгвістичний аспект, розкриває вплив Інтернету на зміни, що відбуваються в мові. Поява нових стилістичних особливостей, властивих Інтернет-комунікації, викликає у вченого певні занепокоєння щодо спрощення мови. Освітній аспект стосується відносин між неформальною англійською та стандартизованою англійською, яка вийшла на принципово новий рівень. Не можна сказати, що один вплив сильніший за інший, оскільки на даний момент ми можемо спостерігати ситуацію, коли зміни, що відбуваються в неформальних англійських мережах, змінюють традиційну мову, накладаючи свій відбиток. Щодо стилістичного аспекту, то Інтернет створює нові умови для творчості засобами мови, особливо в літературній сфері. Д. Кристал виділяє такі явища, як ведення блогів – створення інтернет-щоден-

ників; відносно новий напрямок інтернет-творчості – фанфік – довільний літературний твір, заснований на будь-якому оригінальному творі з використанням його сюжетних ідей та героїв. Зі стилістичної точки зору принциповою відмінністю так званої мережевої літератури від звичайної є відсутність редагування, цензури та виправлень ззовні. Текст доходить до читача в первісному вигляді, не зазнаючи змін з метою стандартизації. З практичної точки зору автор виділяє позитивний і негативний вплив Інтернету. Однією з головних переваг Інтернету, як стверджує автор, є його здатність відроджувати або розвивати зникаючі та менш поширені мови (Crystal 2005).

Слід зазначити, що сьогодні публікація фанфіків на всіх інтернет-майданчиках досить чітко регламентується. Найчастіше правила оформлення тексту відрізняються лише в дрібницях, загалом же залишаючись спільними: кожній роботі має передувати «шапка», в якій зазначено ім'я автора, назва, короткий опис фанфіка, його розмір, жанр та особливості сюжету. Також зазвичай у шапку входить дисклеймер, тобто повідомлення про те, що права на героїв, світ та інші елементи оригіналу належать його автору, і творець фанфіка не привласнює їх собі, а лише висловлює власний погляд на твір (Denisova, 2012).

Висновки. Фанфікшен як жанр сучасного Інтернет дискурсу є вторинним текстом, тобто написаним за мотивами, сюжетом тощо із оригінальним твором. Історія фанфікшену та його дослідження пройшла довгий шлях від негативної інтерпретації до повноцінного вивчення в межах літературознавства, Інтернет лінгвістики та комунікативної лінгвістики.

Перспективним продовженням даного дослідження є розгляд типології жанрів англомовного фанфікшену.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреев А. В. С e t e r a. Манифест Сетевой Литературы, или Личный Опыт Поэтической Независимости. *Теория литературы*. 1997. URL: <http://www.netslova.ru/esse/manif.html> (дата звернення: 28.10.2021).
2. Дев'ятко Н. В. Фанфікшен як новітній тип молодіжної літературної творчості: психологічні і соціальні аспекти. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference*. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018 / Editors prof. L. N. Katjuhin, I. A. Salov, I. S. Danilova, N. S. Burina. Kyiv : MCNIP, 2018. С. 581–591.
3. Денисова А. И. Фанфикшен как субкультура и феномен массовой литературы. *Аналитика культурологии*. 2012. № 24. С. 141–143.
4. Елисева А. Д. Феномен фанфикшена в эпоху цифровых технологий. *Многомерность общества: цифровой поворот в гуманитарном знании: 3-й молодежный конвент* : материалы международной

студенческой конференции 14–16 марта 2019 года. Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 2019. С. 61–63.

5. Ионова С. В. Традиционные и новые формы лингвистической вторичности. *Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2: Языкознание*, no. 3. 2013. С. 27–33.

6. Попова С. Н. Лингвостилистика фанфикшн: на материале англоязычных сайтов, посвященных творчеству Дж. Р. Р. Толкина : дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. 2009. 187 с.

7. Прасолова К. А. Фанфикшн: литературный феномен конца XX – начала XXI века: творчество поклонников Дж. К. Ролинг : дис. ... канд. филол. наук: 10.01.03. Калининград, 2009. 261 с.

8. Coppa, F. A Brief History of Media Fandom. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*, ed. Busse K. and Hellekson K. NC, 2006. 41–59.

9. Crystal D. The scope of Internet linguistics. 2005. URL: https://web.archive.org/web/20110726112040/http://www.davidcrystal.com/DC_articles/Internet2.pdf (дата звернення: 28.10.2021).

10. Jenkins H. *Textual poachers: Television fans and participatory culture*. London: Routledge, 1992. 424 p.

11. Rosenblatt B. The Great Game and the copyright villain. *Transformative Works and Cultures*. 2017. № 23. URL: <https://doi.org/10.3983/twc.2017.0923> (дата звернення: 28.10.2021).

REFERENCES:

1. Andreev, A. V. (1997). S e t e r a. Manifest Setevoj Literatury, ili Lichnyj Opyt Pojeticheskoy Nezavisimosti [Manifest of web literature or own experience of poetic independence]. *Teorija literatury*. URL: <http://www.netslova.ru/esse/manif.html>

2. Dev'jatko, N. V. (2018). Fanfikshen jak novitnij tip molodizhnoї literaturnoї tvorchosti: psihologichni i social'ni aspekti [Fanfiction as a new type of youth literary creativity]. *ADVANCES OF SCIENCE: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary – Ukraine, Kyiv, 28 September 2018 / Editors prof. L. N. Katjuhin, I. A. Salov, I. S. Danilova, N. S. Burina*. Kyiv : MCNIP, 581–591.

3. Denisova, A. I. (2012). Fanfikshn kak subkul'tura i fenomen massovoj literatury [Fanfiction as subculture and phenomenon of mass literature]. *Analitika kul'turologii*. 2012. № 24. S. 141–143.

4. Eliseeva, A. D. (2019). Fenomen fanfikshena v jepohu cifrovyh tehnologij [Fanfiction phenomenon in the epoch of technologies]. *Mnogomernost' obshhestva: cifrovoy povorot v gumanitarnom znanii: 3-j molodezhnyj konvent : materialy mezhdunarodnoj studencheskoj konferencii 14–16 marta 2019 goda*. Ekaterinburg : Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta, 61–63.

5. Ionova, S. V. (2013). Tradicionnye i novye formy lingvisticheskoy vtorichnosti [Traditional and new forms of linguistic secondary texts]. *Vestnik Volgogradskogo gosudarstvennogo universiteta. Serija 2: Jazykoznanie*, no. 3, 27–33.

6. Popova, S. N. (2009). Lingvostilistika fanfikshn [Linguostylistics of fanfiction]. dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.04.

7. Prasolova, K. A. (2009). Fanfikshn: literaturnyj fenomen konca XX – nachala XXI veka [Fanfiction: literary phenomenon of the end of the XX – the beginning of the XXI century] : dis. ... kand. filol. nauk : 10.01.03. Kaliningrad.

8. Coppa, F. (2006). A Brief History of Media Fandom. *Fan fiction and fan communities in the age of the Internet*, ed. Busse K. and Hellekson K. NC, 41–59.

9. Crystal, D. (2005). The scope of Internet linguistics. URL: https://web.archive.org/web/20110726112040/http://www.davidcrystal.com/DC_articles/Internet2.pdf

10. Jenkins, H. (1992). *Textual poachers: Television fans and participatory culture*. London: Routledge.

11. Rosenblatt, B. (2017). The Great Game and the copyright villain. *Transformative Works and Cultures*. № 23. URL: <https://doi.org/10.3983/twc.2017.0923>